

Mitől bibliodráma a bibliodráma?

Néhány gondolat az „Önarckép - pszichodráma a civil társadalomért” címmel Békéscsabán 2006. április 19-23. megrendezett pszichodráma kongresszus szakmai fórumához, kerekasztal vitájához.

A bibliodráma mibenlétének, műfaji sajátosságainak tisztázásához érdemes abból kiindulnunk, hogy a 60-as évek végén kezdődő, hazánkba körülbelül a rendszerváltással begyűrűző bibliodráma mozgalomban mind a mai napig nem létezik **egyetlen** általános érvényű bibliodráma meghatározás. Eszerint arra a kérdésre, hogy mi is a bibliodráma, nem létezik definíció jellegű válasz. Adódik ez a mozgalom- jellegből, a folyamatos mozgásban levés tényéből, de a műfaj összetett, eklektikus mivoltából is. Ami meghatározhatatlan, azzal kapcsolatban persze fölmerülhet a sarlatánság gyanúja, a tudományos megalapozottságával kapcsolatos kétely.

Már e gyanút eloszlatandó is érdemes bemutatni a bibliodráma jellegzetességeit, azokat a módszertani feltételeket, amelyek egy bibliodráma foglalkozás vagy még inkább a teljes bibliodramatikus folyamat elengedhetetlen pillérei. Mert ha nincs is *egyetlen* olyan meghatározás, amely érvényes lenne a bibliai történetekhez, a különböző műfajú bibliai szövegekhez való közelítés valamennyi többé-kevésbé dramatikus módjára, a bibliodramatikus mozgalomban már kikristályosodtak azok a csomópontok, sarkpontok, irányvonalak, amelyek köré a bibliodráma alkalmak rendeződnek, amelyek a bibliodráma foglalkozások fölcserélhetetlen összetevői.

(Ennyi idő alatt természetesen tudományos igényű írások is napvilágot láttak már, vezető bibliodramatikusok tollából. Rövidebb cikkek mellett magyarul is megjelent a Magyar Bibliodráma Egyesület erőfeszítéseinek eredményeképpen Gerhard Marcel Martin német evangélikus teológia professzor könyve „Bibliodráma” címmel, a katolikus teológus, pszichodramatikus Klaus-Werner Stangier írása „Itt és most”, valamint egy szerzőpáros: Else Natalie Warns játék- és drámapedagógus és Heinrich Fallner diakónus-terapeuta műve: „Jerikó rózsája” címmel. /2003/) + Ellen Kubitz és Tim Schramm: A bibliodráma mint élő istentisztelet

Ennek a műfaji kikristályosodásnak, amelynek során egy, a köztudatban bibliodrámának ismert csoportmódszer arcéle rajzolódik ki előttünk, a messzi múltba nyúlnak a gyökerei. E rövid bemutatkozás nem teszi lehetővé, hogy érdemben foglalkozzunk a történelmi előzményekkel, ezért csak utalok a középkori húsvéti misztériumjátékokra (Angyal a sírnál- asszonyok !), a passiójátékokra, a betlehemállítás és megjelenítés hagyományára, a protestáns iskoladrámára és a barokk kor jezsuita drámajátékaira, a Loyolai Szt. Ignác lelkipályorlataiban megtalálható imaginációs megjelenítésekre. A szűkebb értelemben vett BIBLIODRÁMA egy a 20-ik század utolsó harmadában, Európában kialakult csoportmódszer, amely konkrét, gyakorlati igényekre adott válaszként született meg és alakul állandóan. E módszernek a bölcsőjét elsődlegesen a lelkipásztori-

valláspedagógiai-hitoktatói teológia ringatta; mégis lehetetlen nem észrevenni a történelmi elődökkel való lényegi hasonlóságot. Ez a lényegi hasonlóság pedig abban mutatkozik meg, hogy a Biblia etalonnak, változhatatlannak, érinthetetlennek tartott szent szövegei a 2000 éves zsidó-keresztény hagyomány során állandóan megérintődtek. Tehát nemcsak értelmeződtek, azaz nemcsak az értelem fényébe, szakemberek tudományos vizsgálódásának középpontjába kerültek, hanem a mindennapi emberek érintésének, testileg is megnyilvánuló megragadásának tárgyai lettek. Miután még húsvét nyolcadában járunk, érdemes a legelső ilyen közösségi „megérintésre”, a Jézus föltámadásáról szóló, tulajdonképpen meg- és felfoghatatlan hírnek a megjelenítésére utalnunk. A Krisztus temetkezési helyéül szolgáló, már üres sírkamrából egy fehérruhás ifjú, egy fénylő angyal adta hírül a sírhoz érkező gyászolóknak, ezúttal nem Jézus anyjának, Mária Magdolnának vagy a tanítványoknak, hanem a nagypénteki siralomból nagyszombati öröme virradó ünneplő gyülekezetnek, hogy Jézus „nincs itt, föltámadt”, ill. ez az angyali hírnök szegezte mellüknek az életük elevenjébe hasító kérdést: „Miért keresitek az élőt a holtak között?!” (Lukács 24,6) Ez a hívő gyülekezet annál is inkább bevonódhatott az eseményekbe, mert ezek a húsvéti misztériumjátékok nemcsak templomokban kerültek megrendezésre, hanem a nép mindennapi életének színterein is, leggyakrabban pl. a piactereken. Ráadásul eleinte a nézőtérből nem emelkedett ki a színpad, s a különböző események, miként a mindennapokban is, egyidejűleg játszódtak, a szereplő és néző pozíciója sem vált el élesen egymástól. Ez a föltámadás, a halálon túli örök élet titkát feszegető húsvéti játék a létezés teljességét felölelő misztériumjátékká tágult: a paradicsomkerti történésektől elindulva az e múló világ mögötti örök, mennyei valóság, a mennyei Jeruzsálem képe rajzolódott ki. Tehát már a középkorban sem annyi történt csupán, hogy a Biblia hallgatója nézővé változott, azaz még egy érzékszervével közeledett az általa szentnek tartott könyvben foglalt történésekhez, hanem a passzív szemlélő szerepét cserélte föl aktív résztvevői szerepre, megérintette a holt betűt, amely érintése nyomán maga is föltámadt, föltárult, megelevenedett. (Ismerős ez a folyamat a passiójátékokból is, amelyek lényegére Kazantzakis: „Akinek meg kell halnia” című regénye remekül rávilágít, még ismerősebb a betlehemezés napjainkig tartó hagyományából, ahol már magában a betlehemállítás szokásában is megmutatkozik ez a kölcsönös ráhatás; az osztrák betlehemeken pl. a betlehemi fennsík helyett az égretörő, meredek tiroli hegyek láthatók, s a 2000 év előtti történet szereplői a történetet megjelenítő kor és hely jegyeit viselik magukon, a pásztorok pl. tiroli népviseletben fújják kecskebőr dudájukat stb.) Ez a kölcsönös megérintettség, érintődés: a Biblia szövegeivel találkozó ember formálódása, alakulása, változása a szöveg által és a szöveg formálódása, alakulása, újrafogalmazása a vele kapcsolatba kerülő közösség, ill. annak egyes tagjai által olyan - a Biblia értelmezését legalábbis bűvópatakként végigkísérő- hagyomány, amelyet a bibliodráma műfaja tudatosan ápol és kamatoztat. Álljon itt egy, a húsvéti misztériumjátékból vett példa a szövegértelmezésre: A Jézus holttestének bebalzsamozására siető asszonyok, akiknek fogalmuk sincs, hogy miként fognak a hatalmas sziklatömbbel lezárt sírkamrába bejutni, először azzal találkoznak, hogy eltűnt a mozdíthatatlannak hitt szikla. Aztán azzal, hogy eltűnt a halott. Még föl sem ocsúdnak, amikor „ragyogó öltözetben két férfi terem mellettük.

Félelmükben földre szegezik a tekintetüket, de azok megszólítják őket: Miért keresitek az élőket a holtak között?” Aki nemcsak hallgatja ezt a drámaiságában egyébként olvasva is megragadó eseményt, hanem belelép, belemozdul, testestül-lelkestül beleáll a történetbe, az utána meg fogja érteni a nem jelenlévő, nem résztvevő tanítványok -pl. Tamás- hitetlenkedését vagy a föltámadásról tudósító szövegek különbözőségeit, sőt ellentmondásosságait. Az a saját bőrén tapasztalja meg, hogy egy tapasztalaton túli világról csak a szimbólumok költői nyelvén, s akkor is csak közelítőleg, csak tapogatózva, csak dadogva lehet szólni. A bibliához ilyen tapasztalattal közeledő ember már nem a pontos kronológiát, nem a logikus következetességet fogja számon kérni a föltámadási beszámolókon, akkor sem, ha nincs műfaj történeti jártassága. A bekapcsolódó, a résztvevő ember saját testi valójában éli át azt is, hogy a rémületének, félelmeinek túlpártján az élet örömeivel találkozik (evangélium), de azt is, hogy ez az evangélium csaknem átadhatatlan, a pusztán verbális közlés útján legalábbis.

Ennyi példa után talán első hallásra is könnyebben érthető az a két bibliodráma meghatározás, amely röviden tartalmazza e műfaj minden lényeges kritériumát. Az első, Heiner Aldebert német bibliodramatikus, (lelkész, valláspedagógus) megfogalmazása, amely az MBE bibliodráma értelmezésével is egybecseng pl. a következőképpen hangzik. *A bibliodráma meghatározható úgy is, mint bibliai szövegeknek a csoport keretei között történő folyamatorientált, ugyanakkor vezetett megjelenítése (színrevitele, dramatizálása, jelenetté alakítása) azzal a céllal, hogy a szöveg és a résztvevők élettörténete kölcsönösen föltárja egymást a teljességre törekvő, azaz egészes találkozások során.* Az Európai Bibliodráma Hálózat, amelyben az MBE-t képviselő magyar bibliodramatikusok is együtt gondolkodtak német, svájci, osztrák, svéd, dán és finn kollégáikkal, arra a kérdésre adott válasza, hogy „Mi a bibliodráma?” a következőképpen hangzik: „ *A bibliodramát a kísérlet élteti: a Biblia szövegei, témái kapcsolatba kerülnek a résztvevők élettapasztalatával, saját történetével, amelyek mögött a mindenkori egyházi, társadalmi helyzet háttére rajzolódik ki. Eleven találkozás jön létre az egyes résztvevő, a csoport egésze és a szöveg között. A kreatív színrevitel és a felelősségteljes, tudatos reflexió váltakozásában a vallásos hagyomány él tovább.*”

Ezekből az eltérő megfogalmazású, de tartalmilag egymással egybecsengő bibliodráma értelmezésekből kiindulva szeretnék rámutatni azokra a közös jellemzőkre, amelyek a hazai bibliodráma alkalmak kínálatában, ill. az MBE bibliodramatikusai között is jelen vannak kezdettől fogva. Ezenközben remélhetőleg tartalommal telnek meg azok kifejezések is, amelyeket e kerekasztal beszélgetésre invitáló meghívóban olvashattunk: az esztétika, a testnyelvi egzegézés, a szövegközpontúság és a hermeneutikai irányultság fogalmai.

Az esztétikum és a testnyelvi egzegézés fogalmai szorosan összetartoznak, a német szakirodalom a másodikat az elsőben bennfoglaltnak tekinti, inkább csak a magyar szóhasználat, ill. a már terminus technikusnak tekinthető kifejezések tisztázása miatt érdemes külön is beszélünk róluk.

Else Natalie Warns a Jerikó rózsájában így vall erről. „Az esztétikai „mélységi dimenzió”, mint a bibliai szövegek alakító és alkotó megközelítése, az én számomra a bibliodráma lényegi eleme. Az esztétika magában foglalja a test kifejezőkészségét, a gesztusok, a színjáték, a színek, formák, hangok és a költészet lehetőségeit. Ez az alkotó alakítás, amely formát ad benyomásainknak, élményeinknek, hangulatainknak, nem fogalmi nyelven beszél. Az emberi kommunikáció egészen különleges, „művészi” kifejezőmódra talál benne.”

„E művészi kifejezőmódok változatossága, eszközgazdagsága (mozgás- gesztus-testbeszéd, festés, rajzolás, papírszobrászat, agyagozás, hangadás, zenei megjelenítés stb.) mögött az érzékelés-észlelés alapvető értéke rejlik. Akár azt is mondhatnánk, hogy a bibliodráma célja „az észlelés megújítása”, a valóság új, megváltozott érzékelése, észlelése, megragadása. „

A bibliodramatikus érzékelési, észlelési gyakorlatok az ember testi mivoltából fakadnak. Az észlelésre irányuló játékok, és az azt követő tapasztalatcserék egymásutániségében bontakozik ki a bibliodramatikus folyamat. „A körkörös mélyülő közeledés az önészlelés, a csoporttárs észlelésének és szöveg észlelésének állandó váltakozásában megy végbe. A játék után ilyen kérdésekre keresnek választ a résztvevők: Mit éltem át a többi szereplővel való találkozásokban, ill. a szöveggel való találkozások során? Mit ismertem föl az értelmekkel, mit és hogyan ragadtam meg az érzékszervi észlelések segítségével, mit éreztem, milyen benyomások értek? Előfordul, hogy az ilyen észlelések nyomán egy következő játékban új szerepalakítással próbálkoznak az érintettek, sőt mindennapi életükben is új magatartásmódot igyekeznek megvalósítani. Az új minták kipróbálása annak az élettörténetet érintő (életrajzi irányultságú) tanulási folyamatnak az aktuális megnyilvánulása, amely a bibliai szövegek játékkerében zajlik.” (Heiner Aldebert: *Spielend Gott kennenlernen / Bibliodrama in religionspädagogischer Perspektive/*)

Az észlelési gyakorlatok révén beépített lassítás, a bibliodramában a hétköznapiság, a megszokottság áttörésének nélkülözhetetlen eszköze.

Állításaimat megvilágítanám néhány példával, az egyszerűség kedvéért húsvéti ünnepkörben maradva. Keresztény templomainkban nagycsütörtökönként reflektorfénybe kerül a lábmosás eseménye. Bár közismert történet ez, mégsem elkoptatott, hiszen figyelmünk középpontjába csak évente egyszer kerül, s János evangelistának sikerült olyan irodalmi igényességgel visszaadnia azt az eseményt, amelyben Jézus röviddel a halála előtt szimbolikus cselekmény rangjára emeli a megbecsült vendégek poros lábának megmosását fölelevenítő zsidó szokást, hogy lebilincsel a történet. A prédikációk ismétlései mégis közhelyszerűvé koptatták néhány mozzanatát. Például azáltal, hogy mindig csak a szolgálai munkát végző Jézus alázatosságát emlegetik. Az izzadt, bütykös lábukat lemeztelenítő, a Mesternek odanyújtó tanítványok alázatosságáról nem esik szó. Pedig a bibliodráma résztvevői elemi erővel élik át a testi kiszolgáltatottság, a testüket érintő segítség elfogadásának gesztusában megszülető alázatot. Megérintődnek mint tanítványok, akik elfogadják az eléjük térdelő Mester

érintését, de a szerepcserében - amelyre maga Jézus szólít fel a „Nektek is mosnotok kell egymás lábát” mondattal - felebarátjuk szolgálata közben „megfogják az Isten lábát”. Ebben a cselekvésben megelevenednek emberi kiszolgáltatottság elfogadásának, a megalázódásnak, a kiszolgáltatottakhoz magát odahajlító alázatnak az élettörténeti tapasztalatai, amelyek rávilágítanak ennek a bibliai textusnak első hallásra talán érthetetlennek tűnő részleteire, pl. arra a Péter apostolhoz intézett titokzatos jézusi mondatra, hogy „Ha meg nem moslak, nem vagy közösségben velem”. Amikor megmossuk egymás lábát a bibliodramában, föltárul e mondat titka, hiszen a résztvevők megrendülten tapasztalják, hogy nem elsősorban az adás, a megajándékozás teremt közösséget, hanem az elfogadás, a ráhagyatkozás alázatos tette.

Amikor ezt a történetet dolgozzuk fel bibliodramatikusan, akkor a testgyakorlatokban megjelenő finom fokozatosság pl. elmélyülést szolgáló lassításként is értelmezhető: a különféle járásmódokban próbáljuk érzékelni talpukat, lábunkat, különböző talajokon is, lehetőségünk van megmasszírozni lábfejünket, majd arra is, hogy zokniba bújtatott lábfejünket társunk érintse, lazítsa a vezetői iránymutatás szerint, gondosan felépített mozdulatokkal. A testi élmény sok mindent elővételez a textusban tetten érhető érzésekből és gondolatokból, anélkül, hogy már találkoztunk volna a szöveggel. A bibliodramában a szövegtérben mozgunk az első pillanattól az utolsóig, már akkor is, amikor a szöveg a maga verbális megjelenési formájában még nem lép színre. A bibliodráma szövege természetesen nemcsak valami dramatikus esemény, valami eljátszható történet lehet, hanem bármi, bármilyen műfajú alkotás, pl. egy zsoltár, egy hasonlat vagy un. példabeszéd, egy levél vagy prófétikus kijelentés vagy a filozófiai eszme-futtatásnak tűnő bölcs mondások sora. A bibliodramatikusan feldolgozás sokféle eszközt, módot, technikát tesz lehetővé, de ezek az eszközök nem tetszőlegesen, hanem alapvetően a szöveg milyenségéből, műfajából fakadnak. A zsoltárokat pl. eredetileg -kórusban- énekelték, tehát kézenfekvő, hogy „megzenésítsük”, hogy hangzóvá tegyük őket, akár hangszeres kísérettel szólaltatva meg a bennük rejlő indulatokat, vágyakat, szenvedélyeket, akár a vox humana lehetőségeit kihasználva legalább egy zümögő kórust hozunk létre, vagy a refrének ismétlődésére építünk fel felelgető kórusokat stb. S mivel a zsoltárok imádságok, megkereshetjük testünkben - egyéni, páros, kiscsoportos és közös gyakorlatok segítségével- az adott zsoltárban megjelenő ima-gesztusokat is, pl. a kérés, a könyörgés, az esedezés, a magasztalás, dicsőítés, hálaadás, elfogadás, önátadás mozdulatait is. Ezek a költemények arra is készíthetnek minket, hogy a magunk 21. századi nyelvén újraírjuk őket, megírjuk saját zsoltárunkat egy 2000 évvel ezelőtt felfohászódó hívő (közösség) nyomdokaiba lépve. De amikor olyan horizontot fest elénk egy zsoltár, amelyen a virradattól a sötét éjszakáig, a mélybe zuhanástól, a roppant hegyek magasáig minden szín és távlat megjelenik, akkor a festés vagy rajzolás általi megjelenítés vihet közelebb a szöveg mondanivalójának, belső magjának, biblikusan úgy mondjuk: „üzenetének” megragadásához. Természetesen szerepjátékba is lehet vinni zsoltárokat, pl. az eredetileg templomi zarándoklaton, körmeneti himnusz-ként énekelt 118-as zsoltárt, minden vers megjelenítését más-más szereplőre bízva ebben a zarándokmenetben.

A szöveg, a bibliai textus központi szerepe a következő pontokban foglalható össze:

- 1) A szöveg a kiindulási pont, akkor is, ha kiválasztásában esetleg a csoport tényleges vagy föltételezett igényei vezérlik a bibliodráma vezetőket, akkor is, ha a választott textus a maga olvasható, ill. hallható valóságában, szószerintiségében sokáig talán meg sem jelenik a bibliodramatikus folyamatban (amelyet rejtőzködve, rejtjelezve irányít).
- 2) A csoportvezetők felkészülése szöveghez való szubjektív viszonyuk tisztázásával, megbeszélésével, a szöveg önfelelt ízelgetésével kezdődik, majd biblikus-teológiai elemzésével, feltárásával folytatódik
- 3) A textushoz tér vissza, abba torkollik a bibliodramatikus folyamat, miközben e folyamat egyik jellemzője a nyitottság, a kimenet szempontjából is tiszteletben tartott szabadság érvényesülésének biztosítása. Egyes szerepek alakítása, de a jelenet egésze is eltérhet a Bibliai történetben foglaltaktól; akár szembe is feszülhet azokkal, lázadhat a textus ellen. A lényeg: az eredeti szöveg a tükör, amelybe a bibliodráma végén beletekintünk, a „szövegtér” az a vonatkoztatási keret, amelyben mozgunk, és amire reflektálunk. A bibliai textust tehát nem olyan ugródeszkának tekintjük, amiről dobbantva elrugaszkodunk saját élettörténetünk irányába és onnan nem is térünk vissza, hanem az ugrás célját, irányát, lendületét is a szöveg jelöli ki, nem pusztán mint szó, hanem mint üzenet.
- 4) A bibliodramatikus szövegtér akkor jön létre, amikor egy csoport interaktív csoportfolyamata során elkezd bebarangolni egy bibliai textus fogalmait, dramatikus szerkezetét, asszociációs leágazásait és jeleneteit. Mondhatjuk úgy is: bibliodramatikusan megjelenítjük a szöveget.
 - ◆ A bibliodramatikus szövegtér tartalmi különlegessége (tehát eltérése pl. egy pusztán irodalmi mű szövegtérétől) irányultságában, jellemző kitekintésében ragadható meg. Ez az irányultság a szó mély értelmében sikeres (élni érdemes, boldog) élet távlatát vetíti elénk, amire a jézusi örömhír, az evangélium, Jézus személye és életútja utal. Egy bibliodráma alkalom akkor mondható sikeresnek, ha nem pusztán az Írás jut érvényre a bibliodramatikus folyamatban, nem csupán a textus maga, hanem az a jó Szellem, az az éltető Lélek, amely az élet Istenének a szelleme, lelke.
- 5) A szövegtől való távolságtartás az esztétikai megformálás révén megy végbe; a szöveg mint tükör, mint idegen, mint váratlan és ismeretlen szabbati vendég lép bele a csoportfolyamatba és a játékban történő azonosulások visszavétele után is vonatkoztatási keret marad.
- 6) A textus központi szerepéből következik az is, hogy a bibliodramatikus módszereket, technikákat, eszközöket belőle vezeti le a kompetens bibliodramatikus.

Tehát a bibliodramatikus eszköztár sokszínűségéből koránt sem következik, hogy a módszerek, technikák kiválasztása tetszőleges vagy esetleges lehet; mondjuk a résztvevők permanens szórakoztatása, elkápráztatása jegyében.

/Természetesen maga a játék is az esztétikai dimenzióba tartozik, nemcsak a szerepjáték, hanem az azt körülvevő gyakorlatok, megközelítések értelmében is. A bibliodramatista „jeleneteket” lát a Biblia

szövegeiben, vagyis közvetlen vagy elbeszélte élményeket. Ezeknek az a célja, hogy az olvasó vagy hallgató újra átélje, megtapasztalja, átvegye és továbbadja őket. E.N.W. megfogalmazása szerint „a bibliának ez a drámai jellege, „mimetikus” alapszerkezete mintegy kihívja a mi „mimetikus válaszunkat.” „Egy áttekinthető méretű csoportban játszott bibliodrámák a bibliai szöveg dramatikus szerkezetéből indul ki. A „bibliodrámák” szó második tagja az élet drámájára utal, amely a Bibliában benne foglaltatik. Személyes drámáink - amelyekre a „pszichodrámák” kifejezés utal, s amelyek természetesen a bibliodrámák során is tudatosulhatnak, (*sőt tudatosulni is szoktak*) a bibliodrámákban egy-egy szöveg drámájával kerülnek kapcsolatba. A bibliodrámák voltaképpen nem a személyes drámák a tárgyai. A személyes drámák párhuzamokra, megfelelésekre találnak a bibliai drámákban, ily módon mintegy értelmezve őket.” (Jerikó rózsája 25.old.)

Nem áll módomban a szövegközpontúság és a hermeneutika (a szövegértelmezés elveinek elmélete) kérdéseit részletesebben tárgyalni, de szeretném még kiemelni a bibliodrámák azon alapvető kritériumát, amelynek G. M. Martin „Bibliodrámák” című könyvének második fejezetét szenteli: „A test, mint a bibliodrámák színtere” címmel és ilyen alcímekkel, mint: Testünk megélése, bibliai testképek, testmunka a bibliodrámákban”

A német bibliodramatikai szakirodalom már régóta használja a testi egzegézis vagy test-egzegézis (Körperexegese) meglepő fogalmát, mintegy a kizárólagosan értelmi erőfeszítésen alapuló szöveg-elemzés ellenpárjaként, kiegészítésképpen. Ellen Kubitzka és Timm Schramm bibliodramatikai -reményeink szerint magyarul is rövidesen megjelenő könyvében a következőket olvashatjuk erről:

„Úgy tűnik, hogy mind a lelkipásztorkodás teológiája, mind a valláspedagógia „fölfedezte”, hogy a vallásos tapasztalat közvetítésében „elementarizálásra” és testi megragadásra, megformálásra van szükség. Anélkül, hogy *általánosságban* kétségbe vonnánk a régóta népszerűsített kognitív tanulási célok jogosságát, a templomi és iskolai vallásoktatásban egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy mindenekelőtt a legtágabb értelemben vett érzékelési, észlelési kompetenciát kell elősegítenünk, ha meg akarjuk állítani a vallásosság térvesztését. A teológiai tartalmakat ki kell szabadítani az értelmi megközelítés szűk sikátorából és eredeti („originális”) helyzetekre, tapasztalatokra kell visszavezetni őket. Az érzékelés és észlelés képessége alapvetően érzékszerveinkre épül és testi mivoltunkhoz kapcsolódik. Minden észlelés és tanulás, a vallási sem kevésbé „testi” jellegű, sőt „a vallásos tanulás” - állítja M. Josuittis Chr. Bizer-hez csatlakozva- „azzal kezdődik, hogy az ember megtanul helyesen lélegezni, ülni és állni.” Ennek megfelelően a testi-tanulás és a test-egzegézis a bibliai egészséghez, egészségességhez vezető lépéseknek tekinthetők.” (Ellen Kubitzka/Tim Schramm: Bibliodrama als lebendiger Gottesdienst 14. old.) „A mi értelmezésünk szerinti bibliodrámák tudatosan szembefordulnak a test és lélek, a szellemi és testi valóság anti-biblikus szétválasztásával. Ezért vezet vissza mind az írott, mind a kimondott szót az elemi testi észlelésre, amelyben végső soron minden tapasztalat gyökerezik. Ez a bibliodrámák arra törekszik, hogy a hermeneutikai (tehát a kölcsönös értelmezési: ön- és szövegértelmezési) folyamatba kapcsolja bele a mozdulatot és a mozgást, a testnyelvi kifejezési formákat, röviden a testet „szőröstül-bőröstül.” A test, G. Marcel Martin meghatározása szerint, a bibliodrámák színtere, de nyelve már szinte

teljesen feledésbe merült nyelv; ezért fontos újra megtanulni a test nyelvét, gyakorolni a testbeszédet, hogy ismét otthon lehessünk a testünkben, hogy képesek legyünk a magunk teljességében észlelni önmagunkat, a maguk teljességében embertársainkat és a minket körülvevő világot. Ezért próbáljuk (nemcsak) a biblia szövegeit erre a nyelvre visszafordítani. Ezen igyekezetünk során a megértés új távlata nyílik meg előttünk: a szövegekhez kapcsolódó testmunka távlata, amit az érzékelés, észlelés változatossága, az előre lefektetett, olajozott sínek kerülése, az alapvető vonulatok kiemelése és új hangsúlyok kitétele támogat. A legfontosabb pedig a szövegek mindig új rezonanciaterébe belehasító megszakítás a saját testünkkel való érzékelés javára." (Ellen Kubitz/Tim Schramm: Bibliodrama als lebendiger Gottesdienst 13. old.)

Az idézet szerzőkre, mestereimre támaszkodva magam még a következőkre hívtam föl az MBE bibliodramatikusi alapképzésében résztvevők figyelmét: A bibliodramatikus csoportfolyamat többféle észlelési és testgyakorlatra kínál lehetőséget. G. M. Martin könyvében felsorolja alkalmazásuk legfontosabb szempontjait és azokat az iskolákat, irányzatokat, amelyekből a bibliodramatikus jószerezvel meríthet. Egy bibliodramatikusként illik pl. ismernie Katya Delakova és férje, Moshe Budmor nevét, a Feldenkrais iskolát, a testre figyelő meditációs gyakorlatokat, az eutónia néven összafoglalható, a testészlelésre irányuló testgyakorlatok módszerét, zene- és táncterápiás jellegű mozgásformákat. Készségét és ismereteit többféle testtudatos, mozgásterápiás módszer is alakíthatja: a lényeg az, hogy hiteles mesterektől tanuljon és hagyjon időt magának arra, hogy saját testében érjen éltető egészsé, belső meggyőződés a különféle mesterektől szerzett tudás. G. Marcel Martin a bemelegítő, általánosan ráhangoló testgyakorlatok mellett a szöveggel közvetlenül kapcsolatot teremtő mozgás és mozdulatformákat említi. Ellen Kubitz (tanárom), a testbeszéd és a mozgás bibliodramatikus iskolázottságú művésze „józan vagy szövegsemleges”, sruktúrált, és játékos testmunkáról, valamint test-egzegézisről, azaz a szöveg által megihletett, e forráshoz állandóan visszatérő testmunkáról beszél. Mivel itt a téma bővebb kifejtésére nincs alkalmunk, két szempontot szeretnék (új) hangsúlyozni:

- 1) A testgyakorlatok névben összefoglalható testmunka a bibliodramában sohasem öncélú. A vezető képességeinek, tudásának megfelelően lehet nagyon változatos, de tetszőleges sohasem, mert függ a bibliai textustól és a csoportfolyamattól.*
- 2) Csak átélt, kipróbált, „vérünnké vált” észlelési- és testgyakorlatokat kínáljunk másoknak. A kísérletező játékoságnak ugyan e téren is van létjogosultsága, de ez még inkább feltételezi a testgyakorlat vezető és a résztvevők gyakorlottságát, kompetenciáját. /

A hermeneutikai irányultság kérdését eddigi s többször említettem már. Heiner Adelbert fent említett meghatározási kísérlete szerint a résztvevők életszövegének és a bibliai szövegnek az összetalálkozásában, ha ez sokrétűen, teljességre törekvő, egészleges módon zajlik, kölcsönös feltárás, föltárulkozás, szövegértelmezés megy végbe.

/A hermeneutikus irányultság: Hermeneutika (a görög „herméneuein“: értelmezni, magyarázni szóból) azoknak az elveknek az elmélete, amelyek egy kijelentés értelmezésére vonatkoznak. Ilyen elvek kidolgozására szükség van, ha egy kijelentés értelmét –a jelentől való időbeli távolsága, valamint a gondolkodási formák, a gondolati modellek és a nyelv megváltozása ellenére úgy akarjuk megérteni, hogy „eredeti” értelme is megmaradjon. A teológiai hermeneutika átfogó horizontja a hagyomány; a bibliai hermeneutika szolgáltatója azokat a kritériumokat, amelyekkel értelmezni kell a szentírás szövegét, nevezetesen egyrészt a dogmatikus kritérium segítségével, minthogy a szentírás isten igéje, másrészt a különböző irodalmi kritériumok segítségével, mivel a Szentírást is, mint minden emberi szerzőtől származó szöveget, ezekkel kell megítélni. (nyelv, eredeti szöveg, történelmi környezet, irodalmi műfaj)/

Természetesen szólni kellene még az általunk képviselt bibliodráma folyamatorientált jellegéről, az ebben a folyamatban elkülöníthető bibliodramatikus szakaszokról, de idő híján már csak a Jerikó rózsája című bibliodráma kézikönyvre utalhatok, amelyben Heinrich Fallner (tanárom) ír egy fejezetet a bibliodráma folyamatorientált fölfogásáról.

- Az MBE alapképzése az Európai Bibliodráma Hálózat Chartájának szellemében, annak iránymutatásait követve és az eddig kiemelt szempontok érvényesülését segítve indult el 2005-ben. (Az 52 óra sajátélményű bibliodráma tapasztalatra épülő alapképzést ez alkalommal 6 hétvégi blokkban valósítottuk meg /6x15 óra/. Témáinkat – *egyéni élettörténet, társas kapcsolatok, társadalmi helyzetek, istenkép, a bibliodráma és én*- különböző irodalmi műfajú bibliai szövegekkel (*ószövetségi történet, evangélium, levél, prófécia, zsoltár, példabeszéd*) közelítettük meg, tanulva a szövegből következő eltérő esztétikai módszerek alkalmazásának módjait, technikáját. Az utolsó alkalommal egy, a csoportfolyamatot is összegző példabeszéd bibliodramatikus feldolgozásával „vizsgáztak” a csoporttagok, rátermettségüket a bibliodramatikus folyamat más-más szakaszára érvényes bibliodramatikus eszközök alkalmazásával bizonyítva. Terveink szerint ezzel az alapképzéssel egy 3 lépcsős képzési rendszer alapját vetettük meg.

Eisenbarth Kriszta bibliodráma képző, MBE